

การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน
A Consumption of The Four Requisite Necessities of Thai Monks in the Present Society

พระครูวรดิตถ์ธรรมาภรณ์,
พระมหาสำรอง สณฺญโต และประยูร แสงใส
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
PhraKruvoraditthammaporn,
Phramaha Samrong Saññato and Prayoon Saengsai
Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: msamrong84@gmail.com

บทคัดย่อ

การบริโภคปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ไตรจีวร ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค ของพระสงฆ์ทั้งในอดีตและปัจจุบันมีเป้าหมาย คือ การบริโภคอย่างมีสติและสันโดษ ไม่บริโภคตามกิเลสตัณหา มีโยนิโสมนสิการ บริโภคเพื่อดำรงชีพเจริญสมณธรรม กำจัดทุกข์ได้ พระพุทธเจ้าทรงวางหลักการพิจารณาก่อนบริโภคปัจจัย 4 โดยสรุปได้ว่า ก่อนจะบริโภคใช้สอยต้องมีสติ สันโดษ บริโภคเพื่อยังอัตภาพให้เป็นไป มิควรบริโภคตามความอยากของตัณหาเพราะเป้าหมายของพรหมจรรย์อยู่ที่การบรรลุธรรมอย่างไรก็ตามการบริโภคนี้นี้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงควรส่งเสริมการนำพุทธประสงค์ในการบริโภคให้พระสงฆ์ได้ตระหนักรู้และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเหมาะสมเพื่อเป็นสังคมต้นแบบในยุคบริโภคนิยมต่อไป

คำสำคัญ: บริโภคปัจจัย4; พระสงฆ์ไทย; ปัจจุบัน

Abstracts

A Consumption of The Four Requisite necessities clothing, foods, driveling and medicine of Thai Sangha from the past and present. The purposes of conception and having with mindfulness and contentment not

วันที่รับบทความ: 3 เมษายน 2563; วันที่แก้ไขบทความ 15 มิถุนายน 2563; วันที่ตอบรับบทความ: 17 มิถุนายน 2563

Received: April 3, 2020; Revised: June 15, 2020; Accepted: June 17, 2020

consumption with craving (desire, thirst) but having proper attention (critical reflection). Buddhist monks should consume for living and Dhamma practices and get rid of suffering,

The Buddha gives the principles for consideration before consumption the four requisite necessities i.e. before taking, the consumers must have consciousness and contentment consumption for living. The consumer should not eat due to craving. The goal of the holy life is to attain the eye of truth. The consumption had been change according to the age. The Buddha's aims to be bring to support in consumption of monk Its should make monk to realize and bring to practice appropriately for a being a model society in the consumerism.

Keywords: A Consumption of The Four Requisite Necessities; Thai Monks; The Present Society

บทนำ

สังคมสงฆ์เป็นสังคมที่เป็นแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ เน้นความสมถะ เรียบง่าย สันโดษ ยินดีเท่าที่ได้มา ไม่เก็บสะสมปัจจัย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:5/274/72) มีชีวิตที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งพัฒนาตนเพื่อเข้าถึงความหลุดพ้น วิถีชีวิตแบบพระสงฆ์เป็นวิถีชีวิตที่แตกต่างไปจากชาวโลกโดยทั่วไปทั้งรูปแบบวิธีการและเป้าหมาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:10/54/48) พระสงฆ์สามารถดำรงชีพอยู่ได้ด้วยการอาศัยปัจจัย 4 จากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อหล่อเลี้ยงชีวิตให้พอดำรงอยู่ได้อย่างไม่ลำบากนัก ในสมัยพุทธกาลช่วงแรกมีผู้เข้ารับการอุปสมบทไม่มากนัก วิถีชีวิตของพระสงฆ์ในยุคบุกเบิกนั้นเป็นไปอย่าง เรียบง่าย พระพุทธองค์ทรงให้แนวทางในการดำรงชีพ คือ นิสัย 4 ได้แก่ การบรรพชาต้องอาศัยการเที่ยวบิณฑบาตหาเลี้ยงชีพด้วยลำแข้ง เครื่องนุ่งห่มต้องใช้ผ้าบังสุกุล ที่อยู่อาศัยพักตามโคนไม้ และการรักษาโรคให้ฉันทามูตรเน่า (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:4/73/101-102) และข้อห้ามหลัก ๆ มีเพียง 4 ข้อเท่านั้น เรียกว่า อภินิหาร 4 คือ

1.สิกขาบทเกี่ยวกับการประพฤติดิฉัน

“ภิกษุผู้อุปสมบทแล้วไม่พึงเสพเมถุนธรรม โดยที่สุตแม้กับสัตว์เดรัจฉานตัวเมีย ภิกษุใดเสพเมถุนธรรม ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดาบุตร... เปรียบเหมือนคนถูกตัดศีรษะ ไม่อาจมีชีวิตอยู่ได้ โดยการต่อศีรษะเข้ากับร่างกายนั้น การเสพเมถุนธรรมนั้น อันเธอไม่พึงกระทำจนตลอดชีวิต”

2. ศึกษากับเกี่ยวกับถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้

ภิกษุผู้อุปสมบทแล้วไม่พึงถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก ภิกษุใดถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ โดยส่วนแห่งจิตคิดจะลัก 1 บาทบ้าง ควรแก่ 1 บาท บ้าง เกินกว่า 1 บาทบ้าง ย่อมหมิ่นเป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดาบุตร.. เปรียบเหมือน ใบไม้เหี่ยวเหลืองหลุดจากขั้วแล้ว ไม่อาจเป็นของเขียวสดต่อไปได้ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของ มิได้ให้นั้น อันเธอไม่พึงกระทำจนตลอดชีวิต”

3. ศึกษากับเกี่ยวกับการจงใจพราศัตว์เสียจากชีวิต

“ภิกษุผู้อุปสมบทแล้ว ไม่พึงจงใจพราศัตว์เสียจากชีวิต โดยที่สุตกระทั้งมดตำด แดง ภิกษุใดจงใจพราศากายมนุษย์จากชีวิตโดยที่สุตกระทั้งยังครรภให้ตกไป ย่อมไม่เป็น สมณะ ไม่เป็นเชื้อสาย พระศาสดาบุตร..เปรียบเหมือนแผ่นศิลาหนาแตกออกเป็น 2 เสียงจะ ประสานให้สนิทเป็นแผ่นเดียวกันอีกไม่ได้การจงใจพราศากายมนุษย์เสียจากชีวิต อันเธอไม่พึง กระทำจนตลอดชีวิต”

4. ศึกษากับเกี่ยวกับการพูดเท็จ, ส่อเสียด, หยาบ, เพ้อเจ้อ

“ภิกษุผู้อุปสมบทแล้ว ไม่พึงกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมโดยที่สุดพูดว่าข้าพเจ้ายินดี ในเรื่องว่าง ภิกษุใดมีความปรารถนาชั่วถูกความอยากครอบงำ กล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมที่ไม่ มีอยู่ ไม่เป็นจริงก็ดี ย่อมไม่เป็นสมณะ ไม่เป็นเชื้อสายพระศาสดาบุตร...เปรียบเหมือนต้นตาล ยอดดวนที่ไม่อาจงอกได้ต่อไป การกล่าวอวดอุตตริมนุสสธรรมนั้น อันเธอไม่พึงกระทำจน ตลอดชีวิต” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:4/129/198-199)

พระพุทธองค์มีวิธีการในการควบคุมการใช้สอยปัจจัย 4 ของพระสงฆ์เพื่อให้ สามารถเอื้อประโยชน์แก่การปฏิบัติธรรมโดยไม่ก่อให้เกิดโทษ ตามหลักการที่ทรงวางไว้ว่า เป็นการแสวงหาโดยชอบธรรมเป็นการเลี้ยงชีพโดยชอบธรรม มีข้อกำหนดเกี่ยวกับหลักการ แสวงหาปัจจัย 4 เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ เป็นสัมมาอาชีวะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:9/21-27/8-10) เมื่อได้ปัจจัย 4 มาแล้ว หากขาด วิธีการที่ดีพอในการบริโภทย่อมจะก่อให้เกิดความทุกข์โทษติดตามาตามที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ ว่า “ผลกล้วยฆ่าต้นกล้วย ขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่ ดอกอ้อฆ่าต้นอ้อ ลูกม้าอัสตรฆ่าแม่ม้า ฉันทิ สักการะย่อมฆ่าคนชั่ว ฉันทัน” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, (2539:7/335/180) และว่า “โภคะทั้งหลายย่อมฆ่าบุคคลผู้มีปัญญาทราม แต่ไม่ฆ่าบุคคลผู้

แสวงหาพระนิพพานเลย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:25/34/50)

จึงเห็นว่าในเรื่องนี้กำลังเป็นปัญหาของพระสงฆ์และสังคมในปัจจุบัน จึงต้องการทำความเข้าใจในหลักวิชาการในด้านการแสวงหาและการบริโภคปัจจัย 4 ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติธรรม และสามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตของทั้งสงฆ์และสังคมในแง่ที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนา อีกทั้งการบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในปัจจุบันเป็นเรื่องสำคัญที่พระพุทธร่องค์ทรงมอบให้สงฆ์เป็นใหญ่ มีระบบตรวจสอบความโปร่งใสอย่างชัดเจน ซึ่งจะนำความสมัคปรมาสามัคคีมาให้แก่พระสงฆ์และจะเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม เป็นที่เคารพศรัทธาเลื่อมใสของประชาชน ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อไป

เป้าหมายการบริโภคปัจจัย 4

ภิกษุที่แสวงหาปัจจัยมาแล้ว เมื่อบริโภคก็ต้องมีหลักธรรมสำหรับปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่แท้จริงของการเป็นนักบวช ในยุคแรกที่พระพุทธร่องค์ประกาศพระศาสนา กลุ่มเป้าหมายหลักคือนักบวชที่มุ่งแสวงหาทางพ้นทุกข์อยู่แล้ว เมื่อท่านเหล่านั้นได้ฟังธรรมและบรรลุดุจรรตามาสนาบารมีของตนทูลขอบวช พระภิกษุที่บวชจึงมีคุณภาพมาก แม้จะไม่มีรายละเอียดในเรื่องหลักธรรมเกี่ยวกับการบริโภคปัจจัยสี่เป็นแนวทางให้ศึกษาและปฏิบัติมากนัก แต่ท่านเหล่านั้นอาศัยเพียงหลักธรรมนัย 4 เป็นแนวทางดำเนิน ก็สามารถบรรลุดุจรรถึงระดับพระอริยบุคคลเป็นจำนวนมากได้ หลักการที่ทรงวางไว้นั้นมีหลักง่ายคือการสำรวมทั้งกายวาจา ใจไม่ตกเป็นทาสของตัณหา บริโภคด้วยสติ มีโยนิโสมนสิการในการบริโภค ดังที่ท่านพระมหากัสสปะได้กล่าวถึงการบริโภคอาหารและการใช้สอยปัจจัย 4 ของตัวท่านเพื่อเป็นอุทาหรณ์สำหรับภิกษุ ให้เห็นถึงคุณและโทษของการบริโภค ตลอดจนมีความสำรวมในการใช้สอยปัจจัย ก่อให้เกิดความน่าเลื่อมใสแก่ผู้ถวายความอุปถัมภ์ และเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ดังนี้ว่า

“เราลงจากเสนาสนะแล้วได้เข้าไปบิณฑบาตยังนคร ได้เข้าไปยืนอยู่ใกล้ๆ บุรุษโรคเรื้อน ซึ่งกำลังบริโภคอาหารนั้นด้วยความเอื้อเฟื้อ”

“บุรุษโรคเรื้อนนั่นใช้มือข้างที่หึงกือ น้อมคำข้าวเข้ามาถวายเรา และเมื่อใส่คำข้าวลง นิ้วมือของเขาเน่าเฟะก็ขาดตกลงในบาตรของเรา”

“เราได้อาศัยฝ่าเรือน ฉันท้าขวานนั้นอยู่ ขณะฉันทัน หรือฉันทเสร็จแล้วเราไม่มีความ
รังเกียจเลย”

ภิกษุใดไม่ดูหมิ่น บริโภคปัจจัย 4 นี้ คือ (1) อาหารบิณฑบาตที่จะต้องลุกขึ้นยืนรับ
(2) บังสุกุลจีวร (3) เสนาสนะ คือโคนไม้ (4) ยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า ภิกษุนั้นแหละควรอยู่ใน
ทิศทั้ง 4 ได้

ในปัจฉิมวัย ภิกษุบางพวกเมื่อขึ้นภูเขาย่อมลำบาก แต่กัสสปะซึ่งเป็นทายาทของ
พระพุทธเจ้ามีสติสัมปชัญญะตั้งมั่น แข็งแรง ด้วยกำลังฤทธิ์ ย่อมขึ้นได้สบาย (พระไตรปิฎก
ภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:26/1057-1060/512-513)

นอกจากนั้น ท่านได้รับเกียรติจากพระพุทธเจ้ามากกว่าภิกษุอื่นใด ดังที่กล่าวไว้ว่า
ครั้นท่านบวชแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงพาท่านออกจากโคนต้นพทุปปตกนิโครธไป แต่เมื่อ
เสด็จไปได้ระยะหนึ่ง พระองค์ทรงพาท่านพักที่โคนต้นไม้่อีก ต้นหนึ่ง ณ ที่นั้น ท่านเอาผ้า
สังฆาฏิพับเป็น 4 ชั้น ทำเป็นอาสนะถวายพระพุทธเจ้า สำหรับประทับนั่ง พระผู้มีพระภาค
เจ้าจึงตรัสลงที่นั่นว่า “กัสสปะ ผ้าสังฆาฏิของเธอ นุ่มดี” พลาญลูกคำอยู่ไปมา พระ
มหากัสสปเถระกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้า ขอพระองค์ทรงใช้เถิด” (บรรจบ บรรณ
รุจิ, 2544: 83)

นอกจากนี้ท่านพระมหากัสสปเถระ ยังมีคุณความดีที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัส
สรรเสริญอีกหลายประการ เช่น ตรัสว่า “กัสสปะมีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอด้วยเรา” เมื่อครั้ง
ทรงประทานผ้าสังฆาฏิให้และทรงรับผ้าของพระมหากัสสปเถระ “กัสสปะเปรียบเหมือนดวง
จันทร์ส่องใสไร้เมฆหมอก พรากายพราจิตออก เป็นผู้ใหม่เป็นนิจ ไม่ค่นองเข้าสู่ตระกูล
ทั้งหลาย เป็นผู้มักน้อยสันโดษ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
2539:16/146/237-238) และตรัสสอนให้พระภิกษุทั้งหลายถือเอาเป็นตัวอย่างว่า
(พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:16/470/220)

กัสสปะเข้าไปใกล้ตระกูลแล้วชักกายและใจให้ห่าง ประพฤติตนเป็นคนใหม่ใน
ตระกูลอยู่เสมอ (คือเป็นผู้สงบเสงี่ยมดุจแขกผู้มาเยือนใหม่ๆ) ไม่คั่นเคยเป็นนิย ไม่ค่นอง
กาย วาจา และใจในสกุลเป็นนิย จิตไม่เกี่ยวข้องในสกุลเหล่านั้น เพิกเฉยด้วยจิตเป็นกลาง
ว่าผู้ปรารถนาลาภก็จงได้ลาภ ผู้ปรารถนาบุญก็จงได้บุญ ตนเองเวลาได้ลาภมิใจ ฉันทใด ผู้อื่นก็
มิใจฉันทนั้น

1) เป้าหมายการบริโภคอาหาร ท่านพระมหากัสสปะเป็นพระเถระที่ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้ามาก โดยเฉพาะการสำรวมตน มักน้อยสันโดษ ท่านจึงมีบริวารและลูกศิษย์เป็นจำนวนมาก ท่านมักจะแนะนำเพื่อนสหายในธรรมที่สำคัญๆ อย่างเรื่องการพิจารณาอาหารที่ได้แสวงหามาด้วยความเคารพในการบิณฑบาต สอนให้ตระหนักถึงคุณค่าอาหารด้วยการพิจารณาอาหารอย่างละเอียด ถีถ้วน บรรเทา ความมัวเมา ด้วยความตระหนักว่าการบริโภคอาหารทั้งที่ยังมีกิเลสอยู่นั้นเป็นหนี้ ดังคำกล่าวที่ว่า “อาวุโส เราเป็นหนี้ บริโภค ก้อนข้าวของราษฎรถึงหนึ่งสัปดาห์ วันที่ 8 พระอรหันตผลจึงปรากฏขึ้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:16/524/243) การบริโภคปัจจัยในสถานะบุคคลที่ยังเป็นปุถุชนถือว่ายังมีใจทักขิไณยบุคคล ผู้ซึ่งเป็นเนื่อนาบุญของโลก คือ ทรงไว้ซึ่งคุณธรรมความดีงามที่ทำให้เป็นทักขิไณยบุคคลจริงๆ ดังนั้นการบริโภคจึงถือว่ายังไม่มีสิทธิสมบูรณ์ที่จะรับทักษิณาของชาวโลกมาบริโภค เช่น พระภิกษุสามเณรแม้จะมีความประพฤติดีงาม เป็นผู้มีศีล และตั้งใจปฏิบัติธรรม แต่ตราบใดที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ การที่ภิกษุสามเณรนั้นรับอาหารบิณฑบาตของชาวบ้านมาฉัน ท่านถือว่าเป็นการบริโภคอย่างเป็นหนี้ คือ เป็นหนี้ต่อชาวโลก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2552:283)

2) เป้าหมายการบริโภคจีวรเครื่องนุ่งห่ม นอกจากอาหารที่เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีพแล้ว จีวรเครื่องนุ่งห่มก็นับว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ในยุคแรก ๆ ที่พระพุทธเจ้าประกาศศาสนา เครื่องนุ่งห่มของพระภิกษุมิได้กำหนดรายละเอียดมากมายนัก การนุ่งห่มและการแต่งตัวคงคล้ายๆ กับนักบวชในศาสนาอื่นที่มีลัทธิความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน พอท่านเหล่านั้นบวชกับพระพุทธเจ้าก็มีการปรับเปลี่ยนเล็กน้อยให้เหมือนกับที่ พระพุทธเจ้า คือ การปลงผม หนวดเครา (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:12/16/14) ห่มผ้ากาสาเยตามแบบพระพุทธเจ้า ต่อมาการใช้ผ้าจีวรและการแต่งตัวมีเปลี่ยนแปลงอีกเมื่อศาสนาเริ่มแผ่ขยายไปมากขึ้นมีกุลบุตรจากถิ่นไกลต่างเมืองประสงค์บรรพชาอุปสมบท ทรงพิจารณาเห็นความยากลำบากในการเดินทางมาบวชกับพระองค์จึงทรงให้บวชด้วยการถึงไตรสรณะ

3) เป้าหมายการบริโภคเสนาสนะ การบริโภคเสนาสนะในยุคแรกๆ มิได้อนุญาตเสนาสนะอื่นที่ใช้สำหรับสร้างวัด พระภิกษุจึงเที่ยวไปยังที่ต่าง ๆ อาศัยตามป่าเขาถ้ำ โคนไม้ เรือนว่างที่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เที่ยวโคจรบิณฑบาตตามหมู่บ้านเลี้ยงชีพ ประกอบความเพียรของผู้ตื่นอยู่เป็นนิตย์ เป็นรูปแบบและวิถีทางของนักบวชที่ฝึกตนอย่างแท้จริงโดยอาศัยความ

อดทนในการดำรงชีพที่ต้องเผชิญกับความยากลำบากต่างๆ โดยเฉพาะการจำกัดเรื่องปัจจัย 4 ที่มีเพียงติดตัวและหาได้ในแต่ละวัน มิให้ทำการสะสมไว้เพื่อวันต่อไป การดำรงชีพของภิกษุต้องใช้ขันติธรรมอย่างยิ่งเพื่อให้พอมีชีวิตรอดอยู่ได้เท่านั้น การเป็นนักบวชบางครั้งก็ต้องเผชิญกับความอดทนอดกลั้นอย่างสูงต่อความลำบากทางกาย และต่ออำนาจกิเลสที่ยั่ววนทำให้ลุ่มหลงในความเพลิดเพลินทางอารมณ์ 6 อันจะทำให้ล่วงละเมิดพระธรรมวินัย เมื่อพิจารณาตามหลักคำ สอนอันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” จะพบว่าหลักการนี้เป็นทั้งแนวปฏิบัติและเป้าหมายรวมอยู่ด้วย ดังมีปรากฏในพระสูตรตันตปิฎกขุททกนิกายว่า

“การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศลให้ถึงพร้อมการทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว นี่คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”

“ความอดทน คือ ความอดกลั้น เป็นตบะอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่าพระนิพพานเป็นบรมธรรมผู้ทำร้ายผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นบรรพชิต ผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่เชื่อว่าเป็นสมณะ”

“การไม่กล่าวร้ายผู้อื่น การไม่เบียดเบียนผู้อื่น ความสำรวมในพระปาติโมกข์ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในอาหารการอยู่ในเสนาสนะที่สงัด การประกอบความเพียรในอธิจิตนี้คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:10/90/43-45)

4) เป้าหมายของการบริโภคเภสัช

การใช้ยารักษาโรคเป้าหมายหลักก็เพื่อระงับอาการหรือโรคต่างๆ อันเป็นบ่อเกิดแห่งทุกข์เวทนา ก่อนที่พระภิกษุจะบริโภคจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ จนมั่นใจว่าเมื่อบริโภคแล้ว ทุกขเวทนาในตนจะถูกระงับอย่างแท้จริง อนึ่ง ในเรื่องของการบริโภคคิลานเภสัชนี้ มีสิ่งที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง โดยเฉพาะยาที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตบางขนานยาเป็นยาแก้เฉพาะโรค เน้นการรักษาอาการป่วยนั้นๆ เช่น โรคผอมเหลือง ฉันทอาหารไม่ได้ทรงให้ใช้สมอดองด้วยน้ำมูตรโคดำ ปัจจุบันภิกษุมีความเข้าใจว่ายาฉันทแก้ได้ทุกโรค จึงขวานขวายทำฉันทเป็นประจำทั้งที่ได้เป็นโรคอะไร ก็ฉันทเป็นเพียงยาถ่ายหรือฉันทเพื่อให้อึ ซึ่งผิดจากวัตถุประสงค์ของพระพุทธเจ้า หากฉันทเป็นอาหารย่อมต้องอาบัติ และไม่ถูกกับโรคจากการศึกษาพบว่ายาที่เป็น เภสัชช์ สามารถฉนคัลล้วยกับอาหารเพราะมีสถานะเป็นยาบำรุงร่างกายได้ คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง และน้ำอ้อย ส่วนยาอื่นๆ ถือเป็นยาเฉพาะโรคพึง

ศึกษาให้ดีขึ้นนำมาใช้เป็นยารักษาโรค ความไม่เข้าใจเรื่องยาขนาดต่างๆทั้งคุณสมบัติของตัวอย่างอาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่ายามหาวิภูฏเป็นยาชั้นเลิศแก้ได้สารพัดโรคจึงนำไปสวาทอวจารมะฉันเป็นประจำ ความเข้าใจผิดนี้ไม่ถูกต้องตามคำสอนที่มุ่งให้เรียนรู้สังขารโดยความเป็นทุกข์และเมื่อเกิดทุกข์โรคร้ายขึ้นก็แสวงหาตามที่ทรงอนุญาตไว้ว่าฉัน มิใช่การทำยาไว้ฉันเพื่อให้ร่างกายมีสุขภาพที่แข็งแรงส่งเสริมให้เกิดความมัวเมาลุ่มหลงในร่างกาย ต้องพิจารณาว่าโรคนั้น ๆ สามารถระงับด้วยยายานานนั้นได้จริงและนอกจากนั้นพึงพิจารณาด้วยว่าโรคบางรักษาหายได้ บางอย่างก็มีอาการรักษาให้หาย ดังที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงประเภทคนไข้ไว้ ดังนี้

ประเภทที่ 1 คนไข้บางคน จะได้ยา อาหาร คนพยาบาล เป็นที่สบาย หรือไม่ก็ตาม ไม่อาจหายจากการอาพาธได้

ประเภทที่ 2 คนไข้บางคน จะได้ยา อาหาร คนพยาบาลอันเป็นที่สบาย หรือไม่ก็ตามก็หายจากโรคได้

ประเภทที่ 3 คนไข้บางคน จะต้องได้ยา อาหาร คนพยาบาลอันเป็นที่สบายเท่านั้น จึงจะหายจากโรคได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:20/22/169-170)

พระพุทธเจ้าทรงอาศัยคนประเภทหลังเป็นหลัก จึงทรงประทานพุทธานุญาตคนพยาบาล อาหาร เป็นพิเศษสำหรับคนป่วย ทำให้มีส่วนช่วยคนไข้ 2 ประเภทแรกด้วย แต่เรื่องของยา ซึ่งภิกษุผู้ป่วยจะต้องรับประทาน ตี๋มในยามที่ป่วยไข้เท่านั้น เหตุนี้จึงทรงสอนให้ภิกษุพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ หรือ ประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้ยาตามนัยว่า “เราพิจารณาโดยแยบคายแล้ว รับประทานยา เพียงเพื่อบำบัดเวทนา มีอาพาธต่างๆ เป็นมูลอันเกิดขึ้นแล้ว เพื่อเป็นผู้หาความลำบากมิได้เป็นอย่างยิ่ง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539:12/23/22)

กล่าวโดยสรุป ปัจจัย 4 นั้นเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้เกิดปัญญาคือการเข้าถึงการบรรลุธรรมได้ เมื่อพิจารณาโดยแยบคายตามหลักวิธีการพิจารณา ปัจจัย 4 โดยความเป็นธาตุ 4 ดิน น้ำ ไฟ ลม ให้เห็นถึงความ มีความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ และเป็นอนัตตา วางเปล่าปราศจากตัวตน อีกทั้งการพิจารณาปัจจัยโดยความเป็นของปฏิกุศล คือพิจารณาถึงแหล่งที่มาของปัจจัยเหล่านั้น เช่น อาหารที่บริโภค ซึ่งมีแหล่งที่มาว่ารังเกียจ สกปรก และเมื่อบริโภคอยู่ในร่างกายย่อมเป็นของเน่าเหม็น ขับถ่ายออกมากลายเป็นของปฏิกุศลว่ารังเกียจ เมื่อ

พิจารณาตามวิธีดังกล่าวมานี้ ย่อมเกิดปัญญาญาณหยั่งรู้ในธรรม เข้าถึงเป้าหมายหลักของการบริโภคคือการใช้ปัจจัย 4 เข้าถึงธรรมได้

การบริโภคปัจจัย 4 ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

การบริโภคปัจจัย 4 ทางพระพุทธศาสนานั้น มีหลักเกณฑ์แน่นอนในวินัยบัญญัติ อันเป็นมาตรการเพื่อการปฏิบัติ โดยมีหลักเกณฑ์การบริโภคทรัพยากรไว้หลายประเด็น ในการดำรงชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เกี่ยวกับการนุ่งห่ม ตามพระวินัย ห้ามไม่ให้พระภิกษุสงฆ์ใช้เครื่องนุ่งห่มเกิน 3 ผืน มีจีวร สังฆาฏิ, สบง และเครื่องใช้ส่วนตัวก็อนุญาตเพียงเท่าที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเพื่อเข้าสู่ความสงบ ระวังจากวัตถุเครื่องพันธนาการทั้งหลาย เพื่อความปลอดภัย โปร่งเบาสบาย เรียบง่าย แต่เน้นคุณค่าชีวิต คุณภาพชีวิตมากที่สุด และการบริโภคทรัพยากรอย่างมีคุณภาพสูงสุด (พิสมัย สอนบุญมี, 2537:25)

โดยมีตัวอย่างที่น่าสนใจคือ เมื่อพระเจ้าอุเทน เกิดศรัทธาถวายผ้า 500 ผืน แก่ พระอานนท์ พระองค์ได้ตรัสถามถึงการใช้ผ้า ดังนี้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 7/625/626)

พระเจ้าอุเทน ตรัสถามถึงว่า จักใช้ผ้าจำนวนมากมานั้นทำอะไร พระอานนท์ได้ตอบว่า รับไว้เพื่อใช้บริโภคเพียงพอแก่อัตภาพ ที่เหลือนั้นจะนำไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ผู้มีจีวรเก่า พระเจ้าอุเทน ได้ตรัสถามถึงการใช้ผ้าจีวรเก่าทำอะไร พระอานนท์อธิบายไว้ตั้งแต่การนำมาใช้เป็นผ้า ปูที่นอน, ผ้าปูพื้น, ผ้าเช็ดเท้า และจากผ้าเช็ดเท้าแล้วชั้นสุดท้าย จะขอลงให้ละเอียดยและผสมดินเหนียวฉาบฝากุฏิ วิหาร พระเจ้าอุเทนทรงเห็นคุณธรรม คือ ความประหยัด และการบริโภคอย่างรู้คุณค่า หลังจากนั้น พระองค์ได้ถวายผ้าแก่พระอานนท์เป็นจำนวนมาก จนภายหลังพระพุทธเจ้า เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระอานนท์ได้จาริกไปทั่วอินเดีย (ชมพูทวีป) เพื่อที่จะได้ถวายบาตร และจีวรทั้งหลายของท่านแก่พระภิกษุสงฆ์ ตามวัดต่างๆ

ในทางอื่นๆ เช่นการบริโภคเสนาสนะ ก็เช่นเดียวกัน เน้นการใช้ประโยชน์เต็มที่ และในขอบเขตที่กว้างขวางที่สุด ผลต่อเสนาสนะก็คือการได้รับประโยชน์สูงสุด แก่พระภิกษุสงฆ์ที่ เขามาพักอาศัย ในการศึกษาปฏิบัติธรรม หรือปฏิบัติศาสนกิจ การบริโภคเสนาสนะของผู้ที่มีจิต ศรัทธาร่วมบริจาคสร้างไว้ในพระพุทธศาสนา ควรจะต้องบริโภคทรัพยากร

เหล่านั้น ด้วยกิริยาอาการของผู้ประพาศธรรมที่สมควรแก่สมณสาธูป จึงจะนับได้ว่าเป็นการบริโภครูปพยากรณ์ที่ ประกอบด้วยประโยชน์

เมื่อเวลาผ่านไป สังคมได้เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยต่างๆ จนถึงยุคปัจจุบันนี้ พระภิกษุสงฆ์ได้ใช้สอยบริวารเกิน 8 อย่าง จึงทำให้เกิดปัญหาขึ้นว่า การบริโภครูปพยากรณ์ที่มากกว่ากำหนดนั้น เป็นการบิดเบือนจากหลักการเดิมของพระพุทธเจ้าหรือไม่ และสมควรหรือไม่สมควรอย่างไร ผู้เขียนมีข้อวิจารณ์ดังนี้

การบริโภครูปปัจจัย 4 ของพระยุคปัจจุบันบิดเบือนจากหลักการเดิมหรือไม่

เมื่อกล่าวถึงการบิดเบือนแล้วควรต้องย้อนกลับมาพิจารณาหลักการการบริโภคของพระพุทธเจ้าเสียก่อนว่า การบริโภครูปปัจจัยบริวารต่างๆ นั้น ก็เพื่อให้เป็นอุปกรณ์ หรือเครื่องมือที่จะนำทางไปสู่จุดหมายที่สูงสุดเท่านั้น คือนิพพาน เหมือนการอาศัยเรือข้ามฝากฝั่งน้ำ พอข้ามได้แล้วตัวคนข้ามกับเรือจะไม่มีความสัมพันธ์กันต่อไป ควรทิ้งเรือไว้ที่ฝั่งนั้น ไม่แบกนำไปด้วย การบริโภค ปัจจัยก็เหมือนกันโดยนัยนี้ ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงตรัสเตือนเสมอว่า ก่อนจะบริโภครูปปัจจัย 4 นั้น ควรอย่างยิ่งที่จะต้องพิจารณาเสียก่อนว่าเราบริโภคเพื่อการใด ฉะนั้น เมื่อพระภิกษุสงฆ์บริโภครูปบริวารเพื่อเป็นอุปกรณ์นำไปสู่ความดับสนิท ก็ย่อมเป็นผู้ที่ชื่อว่าไม่ผู้บิดเบือนหลักการของพระพุทธเจ้าแต่อย่างใด แต่ถ้าบริโภคเพื่อการอื่น ย่อมได้ชื่อว่า เป็นผู้บิดเบือนหลักการเดิมอย่างไม่ต้องสงสัย

การบริโภคสมควรหรือไม่สมควร

ประเด็นนี้ เป็นปัญหาของจริยธรรม ที่ต้องนำมาพิจารณาความเป็นพระที่สมบูรณ์นั้น จะเป็นได้เพราะการมีบริวาร 8 ครบถ้วนไม่ขาดไม่เกินหรือไม่การมีบริวารน้อยกว่า 8 อย่างจะเป็น พระที่สมบูรณ์หรือไม่, หรือการมีบริวารครบ 8 อย่างบริบูรณ์จะเป็นพระที่สมบูรณ์แบบ และถ้ามี เกินกว่า 8 อย่างนั้นจะพิจารณาอย่างไร

การใช้บริวารในปัจจุบันนี้ มีความขัดแย้งกันกับสมัยพุทธกาลอยู่ เช่น การใช้ผ้ากรองน้ำ ซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้นจุดประสงค์ในการใช้ผ้ากรองน้ำ คือ เพื่อป้องกันสัตว์ที่จะติดขึ้นมาบนน้ำ ถ้าบริโภคเข้าไปในร่างกายแล้วจะทำให้เกิดอันตรายได้ และอาจเป็นการทำลายชีวิต จุดมุ่งหมายจริงๆ น่าจะให้บริโภคน้ำที่สะอาดมากกว่า คาดว่าในสมัยพุทธกาลน้ำในประเทศอินเดียจะเป็นน้ำที่ไม่ค่อยสะอาด พระพุทธเจ้าห้ามภิกษุเดินทางไกลเกิน 8 กิโลเมตร (1/2 โยชน์) โดยไม่มีที่กรองน้ำ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส,

2502:34) นั่นก็แสดงให้เห็นถึงการกรองนั้นมีความสำคัญ แต่ในประเทศไทยปัจจุบันนี้ส่วนมากมีน้ำปะปาใช้ และน้ำดื่มที่บรรจุขวดขายและบางวัดทำการติดเครื่องกรองน้ำไว้ใช้ทั้งนี้น้ำเหล่านั้นได้รับ การฆ่าเชื้อโรคแล้ว เป็นน้ำที่สะอาดบริโภคได้ บทบาท หรือธรรมเนียมการใช้ที่กรองน้ำจึงไม่ได้นำมาใช้

สำหรับมาตรฐานที่จะวัดว่า การบริโภคบริหารในสภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งมีสภาพความจำเป็นที่จะต้องใช้อยู่บริหารอื่นนอกจากที่ได้ทรงบัญญัติไว้ 8 ประการนั้น จะสมควรหรือไม่ พระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นถึงเหตุการณ์ภายนอกหน้า ซึ่งจะต้องมีสิ่งต่างๆ เปลี่ยนแปลงหมุนเวียนไปตามหลักไตรลักษณ์สิ่งที่เป็นอยู่ มีอยู่ในสมัยพระองค์นั้น ก็เป็นสิ่งที่สมควร และเหมาะสมกับ เหตุการณ์และสถานการณ์ในยุคนั้นแต่เมื่อเหตุการณ์และสถานการณ์แปรเปลี่ยนไปตามกฎไตรลักษณ์ก็มีสิ่งอื่นเกิดขึ้นอีกมากมาย ด้วยเหตุที่ชีวิตของพระภิกษุสงฆ์เป็นวิถีชีวิตที่จำเป็นต้อง อาศัยผู้อื่นในการดำรงชีพจึงจำเป็นที่ควรจะต้องอนุวัตรให้เป็นไปตามเหตุการณ์ที่ควรจะเป็นไปแต่ทั้งนี้พระภิกษุสงฆ์จะต้องคำนึงและตระหนักถึงเป้าหมายของการหลุดพ้น การมีชีวิตที่ดีงามเป็นข้อสำคัญ โดยการนี้พระพุทธเจ้าจึงได้กำหนดหลักมหาปเทศ 4 ไว้เป็นข้อพิจารณา รวมถึงหลัก ปัพพจิตปัจจเวกขณ 4 ประการ เป็นหลักไว้สำหรับพิจารณาเป็นสำคัญ

หลักการที่เป็นจริยธรรมหลัก และใช้เป็นข้อพิจารณาได้ตลอดคือ หลักปาริสุทธิสล 4 ซึ่ง เป็นหลักการสำคัญและเกี่ยวข้องกับหลักการดำเนินชีวิตทั้งหมด ของพระภิกษุสงฆ์ กล่าวโดยย่อ คือ 1. มีความสำรวมในข้อห้ามทั้งหลาย ทำตามข้ออนุญาต 2. มีความสำรวมในอินทรีย์ทั้ง 6 3. มีความบริสุทธิ์ในการหาเลี้ยงชีพ ไม่ประกอบบอเนสนา ทำการหลอกลวงหาเลี้ยงชีพ เป็นต้น 4. บริโภคปัจจัย 4 ให้เป็นไปตามความหมายและประโยชน์ของสิ่งนั้น ไม่บริโภคด้วย ตัณหา

โดยสรุปแล้ว การบริโภคปัจจัย 4 นับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเป็นจุดเริ่มต้นใน การมีชีวิตที่สมบูรณ์ ขบวนการที่จะนำไปสู่ความสุขที่สมบูรณ์นั้นจะต้องละกิเลส อันมีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด ความขัดเคืองเมื่อไม่ได้สิ่งนั้นมา ความหลงใหลมัวเมาไปกับสิ่งที่มาแล้ว และตัวตันทา คือ ความอยากมี อยากเป็นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และเมื่อชีวิตดำเนินไปตามหลักทางสายกลางโดย เฉพาะ เรื่องการบริโภคปัจจัย 4 นั้น สุขที่สมบูรณ์ ความมีชีวิตที่ไม่เดือนร้อนก็จะเกิดขึ้น โลกในทุกวันนี้ เกิดปัญหาขึ้นมากมาย เพราะปัญหาความไม่เข้าใจในหลักของการบริโภคปัจจัย 4 ที่ธรรมชาติมอบให้มา พระพุทธเจ้าได้บัญญัติ

หลักเกณฑ์ต่างๆ ที่กล่าวมา เพื่อที่จะจัดปัญหาการ บริโภคที่เกินความจำเป็นแก่ชีวิต ไม่ให้หลงใหลมัวเมาในวัตถุ ให้มุ่งเน้นความสุขทางใจเป็นสำคัญ

อนาคตภัย คือภัยที่จะเกิดขึ้นในอนาคต 5 ประการ

“ภัยทางด้านปัจจัย 4 ที่เกิดขึ้นแล้วในสังคมปัจจุบันในขณะที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่นั้น ได้ทรงตรัสเตือนภัยต่างๆ ไว้มากมาย ภัยอันจะเกิดในเรื่องอาหาร ก็เช่นเดียวกัน พระพุทธเจ้าได้ทรงตรัสไว้ในพระสูตรอังคุตตรนิกาย ปัญจกนิบาต ไว้ว่า”

“ภิกษุทั้งหลาย อนาคตภัย 5 ประการเหล่านี้ ซึ่งยังไม่เกิดขึ้น ในบัดนี้ แต่จักเกิดขึ้นในกาลต่อไปเธอทั้งหลายพึงตระหนักรู้ล่วงหน้าไว้ และครั้นรู้ตระหนักรู้แล้ว จึงพยายามป้องกัน อนาคตภัยเหล่านั้น” อนาคตภัย 5 ประการ คือ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: 22/80/124)

“ภิกษุทั้งหลายในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลาย จักเป็นผู้ชอบสวดยชอบงามในเรื่องจีวร... จักละเลิกการถือครองผ้าบังสุกุล จักละเลิกเสนาสนะอันสงัดในราวป่าแคนไพร จักมาออกกัน อยู่ในหมู่บ้าน อำเภอและเมืองหลวง และจักประกอบการแสวงหาอันไม่สมควร อันไม่เหมาะสมมีประการต่างๆ เพราะเห็นแก่จีวร...”

“อีกประการหนึ่ง ในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้ชอบดั่งามเริ่ดอร่อยในเรื่องอาหารบิณฑบาต จักมาออกกันอยู่ในหมู่บ้าน ในอำเภอและในเมืองหลวงคอยแสวงหารสเลิศ ด้วยปลายลิ้น และจักประกอบการแสวงหาอันไม่เหมาะสม ไม่สมควร มีประการต่างๆ เพราะเห็น แก่อาหาร บิณฑบาต”

“อีกประการหนึ่ง ในอนาคตกาลภิกษุทั้งหลาย จักเป็นผู้ชอบโก้ชอบงาม ในเรื่องที่อยู่อาศัย และจักประกอบการแสวงหาอันไม่สมควร เหมาะมีประการต่างๆ เพราะเห็นแก่ที่อยู่อาศัย”

“อีกประการหนึ่ง ในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้อยู่คลุกคลีด้วยภิกษุณี และ นาสิกขมาณาและสามเณรทั้งหลาย, และเมื่อมีการคลุกคลีกับภิกษุณี นางสิกขมาณาและสามเณร ทั้งหลาย ก็เป็นอันหวังได้ว่า เธอทั้งหลายจักประพฤติพรหมจรรย์โดยไม่ยินดี หรือ จักลาสิกขากลับไปเป็นคฤหัสถ์”

“อีกประการหนึ่ง ในอนาคตกาล ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้คลุกคลีด้วยคนวัด และสามเณรทั้งหลาย และเมื่อมีการคลุกคลีด้วยคนวัด และสามเณรทั้งหลายก็เป็นอันหวังได้ว่า

เธอทั้ง หลายจักเป็นอยู่โดยประกอบการบริโกลสิ่งของที่ทำการสั่งสมไว้ มีประการต่างๆ จักกระทำมิตร แม้อย่างหยาบๆ แม่ที่แผ่นดิน แม่ที่ปลายผั๊กหญ้า”

นี่คือ อนาคตภัยประการที่ 5 ซึ่งยังไม่เกิดขึ้นในบัดนี้ จักเกิดขึ้นในกาลต่อไป เธอทั้งหลายพึงรู้ตระหนักร่วงหน้า และครั้นรู้ตระหนักแล้ว จึงพยายามป้องกันอนาคตภัยนั้น

เท่าที่นำมาเสนอนี้ แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า เหตุการณ์ต่างๆ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรง เตือนไว้นั้น ได้เกิดขึ้นและเป็นจริงตามที่กล่าวมาทั้งหมด ในบางข้อได้เกิดขึ้นและหมดสิ้นสลายไป แล้ว ดังเช่นในข้อ 4 เรื่องการเข้าไปคลุกคลีกับนางภิกษุณี และสิกขมานาในปัจจุบันไม่มีสิ่งเหล่านี้ แล้ว แต่เป็นการคลุกคลีมาตุคามแทน และถือเป็นภัยใหญ่เช่นกัน คงเหลือแต่ปัญหาในเรื่องของการ บริโกลทั้งสิ้น เช่น เรื่องจีวร, อาหาร, เสนาสนะ การประกอบการสะสมอาหาร, การแสวงหาที่มี ชอบโดยประการต่างๆ

นอกจากพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบันจะมีพฤติกรรมการบริโกลที่บิดเบือนไปจากข้อกำหนด ในพระวินัยหลายประการแล้ว จากการสำรวจเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรม การบริโกลของพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน ยังพบความคิดเห็นน่าสนใจ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงบริบททางด้าน สังคมและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อวัฒนธรรมบางประการของพระภิกษุสงฆ์ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นในเรื่อง ความคิด หรือ ค่านิยม ตลอดจนการดำเนินชีวิต หากพระภิกษุสงฆ์ไม่บริโกลปัจจัย 4 และ ปัจจัยอื่นที่นอกเหนือจากปัจจัย 4 โดยยึดหลักการของมรรค 8 เป็นวิถีทางที่จะเดินไปสู่เป้าหมายสูง สุดทางพระพุทธศาสนา คือ นิพพาน แล้ว พระภิกษุสงฆ์จะหลงทาง และมีการบริโกลที่ผิดจาก หลักการทางพระพุทธศาสนาได้โดยง่าย หากเป็นเช่นนั้น เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป อนาคตภัยดังที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกล่าวไว้ ก็คงต้องทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น

สรุป

มนุษย์ในทุกยุคทุกสมัยต้องอาศัยปัจจัย 4 เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต ถ้าหากขาด ปัจจัย 4 แล้ว ชีวิตมนุษย์ย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ มนุษย์แต่ละคนอาจมีท่าทีของการบริโกล ปัจจัย 4 ที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ เป็นเพราะแนวทางการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน อันเป็นผลมาจาก ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อในลัทธิเศรษฐกิจ ที่แตกต่างกัน พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ยอมรับและยืนยันความจำเป็นทางด้านวัตถุ โดยเฉพาะ ปัจจัย 4 ดังเช่น พุทธพจน์ที่ตรัสว่า “สัพเพ สัตตา อาหารัฐฐิติกา” แปลว่า สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้

ด้วยอาหาร แต่ความจำเป็นนั้นต้องอยู่ในขอบเขตที่ทำให้ชีวิตดำเนินไปได้ทำกิจกรรมต่างๆ ได้ ด้วยความพอเหมาะพอดี ปลอดภัยไม่บกพร่อง ไม่ขาดไม่เกิน และเป็นปัจจัยที่เสริมส่ง และเกื้อกูล ในการดำเนินชีวิตและกระทำกิจทางจิตและปัญญาให้เจริญสูงขึ้นไป พระพุทธศาสนาเน้นเกณฑ์อย่างต่ำของชีวิตคนทั่วไปโดยการวัดจากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ นั่นคือ มุ่งให้คนมีปัจจัย 4 เพียงพอแก่ความต้องการที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยถือเอาคนเป็นหลัก แต่การมีปัจจัย 4 พร้อมพร้อมบริบูรณ์ มีใจจุดมุ่งหมายในทางพระพุทธศาสนาที่แท้ จริง เพราะการบริโภคปัจจัย 4 เป็นเพียงขั้นตอนหนึ่งหรือมรรควิธีที่จะพาชีวิตไปสู่ความสุขที่ปราณีตยิ่งขึ้นในการพัฒนาจิตและปัญญาต่อไปเท่านั้น

นอกจากนี้ยังมีข้อปฏิบัติบางประการของพระภิกษุสงฆ์ที่สามารถนำมาปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนทั่วไป คือ หลักธรรมเรื่องความสันโดษ ในปัจจัย 4 คือ ความยินดี ความพอใจ ความยินดีด้วยของ ของตนซึ่งได้มาด้วยเรี่ยวแรง ความเพียรพยายาม โดยชอบธรรม หรือความยินดีด้วยปัจจัย 4 ได้แก่ การยินดีตามที่ได้ ไม่อยากได้สิ่งที่เกินกำลังของตน ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น ไม่หลงไหลไปตามกระแส โลกแห่งวัตถุ ควรใช้สอยวัตถุให้เกิดประโยชน์สูง แต่ประหยัดสุด บริโภคตามความจำเป็นและเหมาะสมกับตน โดยยึดหลักโภชนมัตตัตถูยา มาเป็นเครื่องพิจารณา

เอกสารอ้างอิง

- บรรจบ บรรณรุจิ. (2544). *อสังคิมหาสาวก*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2552). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.
- พิสมัย สอนบุญมี. (2537). *การศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาเศรษฐศาสตร์กับปรัชญาพุทธศาสนา*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2502) *วินัยมุข เล่ม 2*. พระนคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.